

Tijana Milenković (Beč)

Vladimir Pištalo
SUNCE OVOG DANA: PISMO ANDRIĆU
Novi Sad: 2017. 301 s.

Knjiga Vladimira Pištala *SUNCE OVOG DANA: PISMO ANDRIĆU* iz 2017. godine predstavlja epistolarni roman toka svesti na čijih se 300 stranica nalazi šest tematskih oblasti razapetih između Andrićevog i našeg vremena. Autor šalje jasnu poruku u ovom dobu neokolonijalizma da „usrećitelji traže od usrećenih da se odreknu sopstvenih očiju“ (Pištalo 2017: 212). Roman je doživio tri izdanja, a kao urednik i recenzent potpisuje se Nenad Šaponja. Naziv dela preuzet je od istoimene Andrićeve pesme i jasno nam ukazuje na pitanje na koje je autor želeo da odgonetne, a ono glasi: Kako Andrić izgleda pod suncem ovog dana?

Sva poglavlja imaju svoje prologe i epiloge, a završavaju se opservacijama istog naziva *I BILO JE TO*. Priče naslovljene kao *MEĐUGOVOR* se po jedanput javljaju u svakoj od šest celina i unose malo osveženje između teških priča sećanja i kajanja, nagađanja i zaključaka, pitanja čijih se odgovora boje jednako isto oni koji su ih postavili kao i oni pitani od kojih se odgovor očekuje. Svaka od njih donosi pauzu u čitanju izlivajući po jedno sunce sa mesta na kom se autor u trenutku pisanja nalazi.

Kad god bi stari Grci pili iz kratera, prve gutljaje bi izlili u zemlju za bogove ili heroje. Ja pijem tečno sunce i izlivam ga za Vas kao žrtvu livenicu. Polazem na oltar i nudim sunce ovog dana. Jedan plameni dan na Jonskom moru. Oko šest popodne dolazi najlepší momenat, trenutak plemenite svetlosti. More je toplo a talasi kao melem. Plemenita svetlost je ujedinila čitav svet ružičastim treptanjem. U treptanju su zalebdele bele kuće i plave tende, kupači breskove boje i vesele terase na kojima se suše peškiri. Da li su putovanja neizbežna? Da li su eskapizmi mogući? O tome ćemo govoriti. I o suncu (Pištalo 2017: 8, 9).

Sa Pištalom i Andrićem ćemo putovati i biti obasjani dorćolskim, carigradskim, lisabonskim, kritskim, bostonskim i kubanskim suncem, tako da ovaj roman ujedno predstavlja i putopis.

U prvom poglavlju „Balkanski Hrist“ otvaraju se tri prozora sa kojih je Andrić u svet uzleteo preko visokih brda svoje višegradske varošice noseći je u sebi tokom celog života. Autor ove knjige dočarava veličinu Andrića kao pisca, ali i kao diplomate. Bacajući nas u ubogu kasabu s početka dvadesetog veka, podseća kako je kao dete bez oca i pored nepismene majke uspeo da postane pisac prevoden na više od sedamdeset jezika.

Pištaló nas zatim vodi kroz Andrićev život od trenutka kada je Ivo kao dečak satima stajao ispred izloga sarajevske knjižare i najnovija bečka i min-henska izdanja čitao u mislima. Autor opominje da, pored svega što imamo danas, nismo ispunjeni, a da je jedan mali dečak na goloj višegradskoj stazi bio srećan baš zbog onoga čega nema, jer „ima svega što je kadar da razume i osvetli“ (Pištalo 2017: 22).

Kada je sve već predočeno, smešta nas među redove norveške sale name-njene za otmenu svečanost uručivanja Nobelove nagrade, ne bi li smo se još jednom zapitali šta je u to vreme ovakav uspeh predstavljao za jugoslovenstvo? Dalje ćemo se susresti sa pričama o knezu Milošu i Meternihu, džinu i patujku, o putovanjima i strasti. Kroz svoja pisma (na koja odgovor nikada neće dobiti) autor jasno iznosi svoje stavove o Andriću, o njegovim diplomatskim potezima, skromnom životu, o njegovoj osami i njegovom ćutanju, o onome što je preži-vljavao i što i danas kao razapeti jugoslovenski pisac proživljava u beskrajnom i besmislenom svojatanju.

Drugu celinu knjige, odnosno „Kontrapunkt“, autor počinje mišlju da ga bog nije dovršio nego ga je pustio da se sam stvori. Ispisujući stranice ovog poglavlja, Pištalo pokušava da odgovori na sledeća pitanja: Kakvo je značenje igre? Može li harmonija postojati? Kakav je smisao znakova? Kako se Andrić odnosio prema prolaznosti i smrti? Osim toga, on veliča Andrićevu najveću vrli-nu, a to je razumevanje, zatim preispituje piščev identitet i odnos prema Srbi-ma, Hrvatima, muslimanima i jevrejima. Ovde će se naći i priče o vremenu, o nevidljivim vozovima, o znakovima i nemirima, o prajeziku i pesmi, koja po Andriću treba da izražava, a ne da zbunjuje. Stoga je u ovaj deo knjige uvrstio i pesme koje je Ivo napisao od samih asocijacija koje reči nose, a to su intrigantni lirski izrazi nazvani LILI LALAUNA i GRANLARIA.

Kroz Andrićev književni opus Vladimir nas je sproveo putevima njegovih najznačajnijih junaka, počevši od Ćamila, sina Grkinje, zaljubljenog u Grkinju, fra Serafina, Bonval-paše, Latasa i celog Murtađ tabora. Svima je zajedničko to što su bili dovršeni i nedovršeni konvertiti, ljudi „istok zapada i zapad istoka“, što je Andrić bio i sam (Pištalo 2017: 101). Kako Pištalo tvrdi, naš nobelovac je preuzeo ulogu koja komplikuje stvari među zaraćenim identitetima i predsta-vljao je neželjeni most i „trostruki konvertit između hrvatstva i srpstva, kra-ljevske diplomatije i komunizma, između treznog stanja i ludila“ (Pištalo 2017: 99). Nazivajući ga još i jedinstvom u množini, množinom u jednini, odbojnom ljubavlju i privlačnom mržnjom, u svojim pismima ističe da je Andrićeva najve-ća sposobnost (bez paralele u našoj književnosti) da svet vidi očima drugih.

Po borbi sa samoćom i idejom o čojstvu, u ovom poglavlju poredi Andrića i Teslu i karakteriše ih kao usamljenike. Odatle saznajemo da se Andrić ćutnjom na neki način branio i odvajao od raznih provokacija, ali je time najviše čuvao visoke kriterijume, dok se Tesla nije rukovao da bi čuvao sebe od drugih ljudi

doživljavajući ih prljavim, ili je pak to činio da bi druge zaštitio od svog energetskog nivoa.

Kroz treće poglavlje „Za ljubav žene“, sveprisutna je misao da *Žena stoji, kao kapija, na izlazu i na ulazu ovoga sveta* (Citat1-www). Pištalo našeg nobelovca vidi kao prikrivenog erotomana koji je imao oko za žene svih uzrasta, vera i nacionalnosti. Prepoznaje njegove glavne junakinje kao nosioce određenih tipova žena, pa se po svojoj jedinstvenosti pored ŽENE KOJE NEMA ističu Anika, gospođa Fon Miterer, Ciganka, Anica, Mila, Rifka i Mara. Sve lepotice su heroine stradanja, jer, kako Andrić tvrdi, *oko lepote su uvek ili mrak ljudske sudbine ili sjaj ljudske krvi* (Citat2-www).

Kao veliki zaljubljenik u ono što se zove žena i sve ono što je čini ženom, kroz svoj opus dao nam je plejade ženskih likova i čini se da je u svakoj od njih živeo, jer način na koji ih je opisivao i stvarao, uznosi nas do njihovih najviših ideala i ponire u najveće tuge, slabosti i tajne. *Ima žena koje su neugledne i opere na oči, kao seoski lebac, ali kriju u sebi veliku i zdravu slast za onoga ko se ne da zbuniti spoljašnošću nego gleda i oseća dublje i stvarnije* (Andrić 1986: 13).

U četvrtom delu knjige, „Ironični heroji“, govori se o hrabrosti srpskih junaka iz epskih pesama i izuzetnosti heroja u klasičnoj Grčkoj, o igračici na trapezu koja prkosi gravitaciji, o Anikinoj moći i uvek prisutnoj ironiji.

Anika je sve mogla, samo jedno nije mogla. Da voli sebe (Pištalo 2017: 175).

Po prisustvu ironije u karakterizaciji likova u Andrićevom opusu prednjače: Suetni Stiković iz NA DRINI ČUPRIJE, profesor iz priče ŽIVOTI, Đorđe Đorđević koji je živeo za svoju opreznost kao što drugi žive za svoju sreću i njegov najautentičniji ironični portret, samokletva i mazohističko preterivanje ispoljeno kroz lik Rajke Radaković. Osim što se Gospođičina ćutnja poredi sa Andrićevom, a njen prvi milion sa Nobelovom nagradom, ovde se postavljaju pitanja:

Da li je Mustafa Madžar previše strašan da bi bio čovek? Da li je Alija Đerzelez previše budalast da bi bio heroj (Pištalo 2017: 177)?

Među ironičnim portretima kakve je Andrić u svom stvaralaštvu na nekoćine iznedrio Pištalo primećuje da je Andrić uvek počinjao sa divljenjem prema junacima, a završavao sa ironiziranjem svog zanosa. U ovoj knjizi jasno ćemo prepoznati Pištalovu zaljubljenost u ličnost i delo Iva Andrića. On ga smatra herojem u književnosti!

Poglavlje „Mlada Bosna“, peto po redu, govori o Andrićevom mladobosanstvu, o Gavrilu Principu i drugovima, o „Mladoj Bosni“ i austrougarskom feudalnom kmetstvu koje se u Bosni zadržalo do 1918, iako je u Rusiji prestalo 1862, a u Americi 1865. Jasna je poruka koju Pištalo želi da nam prenese: u Bosni i dalje postoji vladavina većine u kojoj su pogođeni suštinski interesi manjine, samo je kmetstvo zamenio novi termin – korporativni kapitalizam.

Pošto je Andrić jako voleo sunce i Mediteran, autor mu kao poslednju celinu posvećuje „Sunčani sat“ u kojoj imamo prilike da se upoznamo sa OBLICIMA

ĐAVOLA, da se zapitamo šta u sebi sadrži GOVOR MRŽNJE, da još jednom razmotrimo sada već poznate činjenice o PATRIJARHALNOJ ZADRUGI i rasvetlimo jedan potpuno novi portret Andrića koji je Pištalo stvorio ovom knjigom.

Autor je, kako sam kaže, napisao ovaj roman da bi ljudi više voleli Andrića i (nasuprot onim uvreženim mišljenjima o suvom i racionalnom piscu) prepoznali ga kao živog, emotivnijeg, onog koji voli sunce, igru, šale, iza koga stoji mnogo ljudske dobrote i razumevanja za sve ljude, onog koji ima posebno oko za žene i vidi kroz strast koja nas često vodi na stranputicu, ali bez koje ne bismo videli život. Narodna poslovice kaže „Ko se ne zna poznati, gledaj ga s kim se miješa“ (Pištalo 2017: 46). Pištalo tvrdi da se pisac meša sa svojim junacima, a to je zapravo ono što je činio Andrić opevavši svoj život kroz njih.

Pažljivo tumačeći čitav Andrićev opus, Pištalo je svoj roman pisao pet godina. Osim Andrićevih romana, pisama, dnevnika i kritika, za stvaranje knjige poslužile su i pesme koje je Ivo pisao kao mlad čovek. Na vrlo neuobičajen način autor je pristupio tumačenju Andrićevog stvaralaštva. Obradio je najintimnije teme Iva Andrića i pretvorio ih u novu umetnost svojim istančanim poetskim izrazom.

U mladosti Vi ste pisali da je smrtni greh govoriti o književnosti na neknjiževni način. Tako su o Vama često govorili. Tako se uglavnom govori. Nastojacu da Vas toga poštedim. U ovoj knjizi skromno bih hteo da pokažem da je pisati sa strašću i ljubavlju ne samo moguće. To je jedini način (Pištalo 2017: 54).

Dok Crnjanski nalazi da je tragično verovati u književnost, Andrić veruje. Neminovnost prolaznosti i nestajanja, dobija smisao u novom vremenu ispod sunca ovoga dana jedino ukoliko se zabeleži njegovo postojanje. Svaka priča iz prošlosti dobija smisao tek kada se prenese na druge i tako se sačuva od zaborava.

Priča može da zavara krvnika i da produži iluziju života, može pomagati čoveku da se nađe i snađe, da savlada strah ili da osvetli tamne i nepoznate puteve, da saznamo „šta smo učinili a šta propustili“. Na taj način istorijska svest pomaže da se održi neprekinutom večita i neizmenljiva priča o čoveku „bačenom u okean postojanja“ (Pištalo 2017: 98).

Kroz ovu knjigu možemo osetiti sintezu Pištalovih i Andrićevih misli. Na vrlo jedinstven način njihova se mišljenja preklapaju, ukrštaju, nadopunjuju, sukobljavaju, izazivaju i preispituju. Prateći Andrićeve stavove, analizom piščevog delovanja, književnog i diplomatskog, Pištalo iznosi svoje poglede na literarnu svest u istorijskom kontekstu i time daje veoma dragocen osvrt na život i delo našeg nobelovca. Jedno je sigurno! Nakon ove knjige čitanje Andrića više neće biti isto!

Izvori

Andrić 1986: Andrić, Ivo. *Znakovi pored puta*. Sarajevo: Svjetlost.

Citat1-www: *Citiram.net* – žena. In: <https://citiram.net/citat/113>. 20.3.2019.

Citat2-www: *Citiram.net* – lepota. In: <https://citiram.net/citat/3826>. 20.3.2019.

Pištalo 2017: Pištalo, Vladimir. *Sunce ovog dana: pismo Anriću*. Novi Sad: Agora.

Tijana Milenković
Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Institut für Slawistik der Universität Wien
Randhartingergasse 7/14
A-1100 Beč
tijana.milenkoviceva@gmail.com

